

Kohti minkälaista työelämää?

Tuula Heiskanen, Minna Leinonen, Anu Järvensivu & Simo Aho (toim. 2008). **Kohti uutta työelämää? Tutkimuksen näköala työelämän kehitykseen.** Tampere University Press.

Tampereen yliopiston työelämän tutkimuskeskuksen 20-vuotisen historian kunniaksi julkaistu teos sisältää 11 työelämän ajankohtaisia aiheita, tulevaisuuden haasteita ja kehitysmahdollisuuksia käsittelevää artikkelia. Teosta voi pitää yhteenvetona keskuksen viimeaikaisesta tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Teoksen ensimmäinen osa ”muutoksia ja pysyvyyttä” tarkastelee lähinnä yleisiä työelämän kehitysilmioita. Toisessa osassa ”tutkimus ja toimiminen” kohteena ovat työpaikkatase ja kehittämishankkeet, joihin keskuksen tutkijat ovat osallistuneet.

Kirjan ensimmäinen osa käsittelee kuusi artikkelia. Näistä ensimmäisessä *Anu Järvensivu ja Pasi Koski* käsittelevät työelämäsuuntautunutta oppimista ja

siihen kohdistuvaa tutkimusta osana nykyistä innovaatiokurssia. He nostavat esiin oppimisen mikropoliittisen ja ristiriitaisen luonteen. Artikkelin yhtenä pääviestinä on tarve saada oppimiseen preskriptiivisesti ja normatiivisesti suuntautuvaa innovaatiotutkimuksen ja -keskustelun valtavirtaa tunnistamaan tämän nykyistä paremmin ja laaventamaan käsitystä työelämässä tapahtuvan oppimisen ehtoista ja mahdollisuuksista.

Seuraavassa artikkelissa *Simo Aho* ja *Robert Arnkil* tarjoavat rautaisannoksen suomalaisen työvoimapolitiikan ja -palvelujen viime vuosien uudistuksista eri vaiheineen. Artikkelin valaisee suomalaisen työvoimapolitiikan ristipaineita työmarkkinoita palvelevan päälinjan ja sosiaalipo-

liittisemmän päälinjan kesken. Kirjoittajat tuovat esiin Suomessa tehtyjen uudistusten varovaisuuden muihin Pohjoismaihin verrattuna niin politiikan sisällöissä kuin palvelujen toteutustavoissa itse taloudessa ja työmarkkinoilla tapahtuneista rajuista käänteistä huolimatta. *Antti Saloniemä* ja *Pekka Virtanen* tarkastelevat työn epävarmuuden kokemuksia Tilastokeskuksen vuoden 2003 työolotutkimuksen aineistoilla. Kyseessä on empiirinen ja teoriakriittinen analyysi, joka muotonsa puolesta sopisi sellaisenaan julkaistavaksi myös tieteellisessä lehdesä. Kirjoittajat arvioivat herkkullisesti kriittisellä otteella uuden kapitalismin aikalaisanalyysija (Beck, Castells, Sennett) ja tuovat hyvin esiin joustavaa työtä koskevia suomalaisten työmarkkinoiden erityispiirteitä.

Tuula Heiskanen, Päivi Korvajärvi ja Liisa Rantalaiho kä-

sittelevät sukupuolen mukaisen työnjaon pysyvyyttä ja siinä viime vuosina tapahtuneita liikahduksia. Artikkeliksi osoittaa jaon ja sen taustalla olevien sukupuolistuneiden käytännön sitkeyden myös esimerkiksi tietotyössä. Liikahduksia kirjoittajat näkevät kuitenkin ammattien sukupuolikoostumuksessa, työn ja perheen yhteensovittamisessa sekä ammateissa ja niihin sitoutuvassa identiteettiperustassa.

Satu Kalliolan ja Risto Narkarin artikkelin kohde on toimintatutkimus ja sen mahdollisuudet kuntien työelämän muutoksissa. Kuntien viime vuosien muutosten ohella artikkeli esittelee 1990-luvun alkupuolella toteutettua laatu-projektia ja sen jatkoksi syntyneitä laatu-verkostoja ja näiden lähestymistapaa. Kirjoittajat nostavat esiin osallistavan toimintatutkimuksen mahdollisuudet yhteisötoiminnallisten toimintatavan muutosten toteuttamisessa kuntien palvelurakennemuutoksen yhteydessä.

Ensimmäisen osan viimeinen artikkeli liikkuu makrotrendien tasolla käsitellen globalisaation ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia työelämään. Siinä *Antti Kasvio* nostaa työelämän yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tärkeimmäksi tämänhetkiseksi tehtäväksi edesauttaa työn tekemisen tapojen uudistumista ja tähän liittyviä institutionaalisia rakenteita ja poliittisia ratkaisuja vastaamaan paremmin makrotrendeistä aiheutuviin haasteisiin. Hän pitää tässä yhteydessä oikeutettuna puhua jopa edessä olevasta uudesta teollisesta vallankumouksesta.

Kirjan toisen, kehittämissävyttöisemmän osan avaa *Päivi Valkaman* ja *Anu Järvensivun* artikkeli Pirkanmaan seudulla

toimivasta Combinno-verkostosta ja tutkijoiden roolista siinä. Artikkelissa analysoidaan yliopistotutkijoiden erilaisia rooleja yritysverkostojen resurssina. Tällaisina rooleina kirjoittajat esittävät tutkijan hankkeen suunnittelijana ja rahoitusten etsijänä, tutkimustiedon välittäjänä, kohtauttajana, työkalujen valmistajana, dokumentoijana, analysoijana ja raportoijana, arvioijana sekä diskurskien luojana, konseptioijana ja teorioiden kehittäjänä.

Jukka Vehviläinen pohtii artikkelissaan arviointitutkimuksen mahdollisuuksia ammatillisen koulutuksen kehittämisessä nuorten osallisuuden kohdistuneen ESR-hankkeen kokemusten valossa. Artikkelissa käsitellään mielenkiintoisella tavalla arvioinnin ja vallan välisen suhteen ongelmallisuutta. Yhtenä ratkaisuna kirjoittaja nostaa esiin arvioijan tietoisien roolien dialogiin saattajana, uusien näkökulmien avaajana ja tiedontuottajana – ei niinkään tuomarina tai totuuden sanojana.

Karin Filander ja *Esa Jokinen* problematisoivat oppilaitosten näkökulmasta, näyttäytykö kehittämistyö nykyajan projektiyhteiskunnassa enemmänkin pakkona kuin mahdollisuutena. Kirjoittajien kriittisen näkökulman mukaan kehittämistyötä näyttää usein nimenomaan pakkona, jossa kehittämisen autonomia on rajoitettua ja sen tuloksia koskevat odotukset painottavat nopeaa hyödynnettävyyttä ja kapeaa taloudellista välineellisuyttä. Toisaalta kirjoittajien mukaan on löydettävissä myös hyviä esimerkkejä refleksiivisemmästä kehittämistyöstä, jota voitaisiin tukea nykyistä vahvemmin esimerkiksi dialogisen toimintatutkimuksen avulla.

Riikka Kivimäki ja *Aija Karttunen* käsittelevät terveydenhuollon työntekijöiden työaika- ja näihin liittyviä erilaisia intressejä. Artikkeliksi perustuu yhdeksässä yliopistollisessa sairaalassa tai keskussairaalassa tehtyyn kysely- ja toimintatutkimukseen. Tutkimuksen mukaan työaika- ja toimintatutkimuksen joustoissa korostuvat nykyisin pääosin työpaikan intressit, joskin myös aidosti työntekijälähtöisiä työaika- ja toimintatutkimuksen suunnittelukäytäntöjä oli löydettävissä. Kirjoittajat kannustavat sairaalaorganisaatioita tasaveroiseen vuoropuheluun joustavista, eri osapuolten intressejä paremmin yhteen sovittavista työaikoista.

Liisa Huhdan, Minna Leinosen ja *Katja Uosukaisen* artikkeli pk-yrityssektorin tasa-arvotyötä koskevista kokemuksista päättää teoksen jälkimmäisen osan. Artikkeliksi perustuu pirkanmaalaisissa pk-yrityksissä toteutetun kehittämishankkeen tuloksiin. Pk-sektorin tasa-arvotyön erityisiksi haasteiksi kirjoittajat nostavat ajan puutteen, vähäiset henkilöresurssit, konservatiivisuuden ja toiminnan lyhytjänteisyyden. Tasa-arvon edistämistä ei myöskään tyypillisesti mielletä osaksi yritysten kokonaisvaltaista henkilöstön kehittämistyötä. Toisaalta artikkeli nostaa esiin myös positiivisia esimerkkejä kehittämistyöllä aikaan saaduista tuloksista.

Teos käsittelee monenlaisia työelämän muutokseen vaikuttavia trendejä ja tekee yhteenve-toja keskuksen tutkijoiden keskeisistä viimeaikaisista hankkeista. Tässä mielessä se on hyvä läpileikkaus ennen kaikkea keskuksen omaan toimintaan. Työelämän tutkimuksen ja kehittämisen osalta teos painottuu paljolti kuntien ja naisvaltaisten alo-

jen kysymyksiin. Useassa artikkelissa viitataan myös osallistavaan tai kommunikatiiviseen toimintatutkimukseen, joka onkin ollut ehkä tärkein keskuksen kehittämistyötä ohjannut lähestymistapa. Työelämän tutkijoille teos antaa hyvän mahdollisuuden ajantasaistaa tietonsa Suo-

men suurimman yhteiskuntatieteellistä työelämän tutkimusta harjoittavan yksikön toiminnasta. Opiskelukäyttöön kirjaa voi helppolukuisuutensa vuoksi myös suositella mainiosti. Muille lukijoille kirja voi tarjota tärkeitä oivalluksia työelämän muutossuuntien ristiriitaisesta luon-

teesta. Kirjan otsikko kysyy: ”Kohti uutta työelämää?”. Tähän kysymykseen kirja ei suoranaisesti vastaa, mutta moneen muuhun kylläkin.

TUOMO ALASOINI